

عملکرد کارکنان در موقعیت‌های استخدامی مختلف: شواهدی از شبکه بهداشت شهرستان رشت

سعید باقرسلیمی^{۱*}، معصومه اشکان‌پور^۲

^۱ دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ایران (عهدهدار مکاتبات)

^۲ دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ایران

تاریخ دریافت: آذر ۱۳۹۰، اصلاحیه: دی ۱۳۹۰، پذیرش: فروردین ۱۳۹۱

چکیده

دنیای کاری امروزه در سازمان‌های دولتی تلفیقی از حضور همزمان کارکنان با روابط استخدامی مختلف است. تحقیقاتی که تاکنون درباره موضوع عملکرد کارکنان انجام گرفته، نقش موقعیت استخدامی را نادیده گرفته‌اند. این پژوهش عملکرد کارکنان در پنج موقعیت استخدامی مختلف را در مرکز بهداشت شهرستان رشت بررسی و مقایسه می‌کند. در تحقیق حاضر جامعه آماری مورد بررسی کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت (۴ نفر) هستند که با روش تصادفی طبقه‌ای حدود ۲۹۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری نشان می‌دهد که عملکرد کارکنان رسمی پایین‌تر از کارکنان پیمانی و پزشکان خانواده است، ولی عملکرد بقیه کارکنان با یکدیگر تفاوت معناداری ندارد. همچنین عملکرد کارکنان بالاتر از میانگین است. این یافته با برخی از یافته‌های قبلی ناسازگار است. درباره این یافته‌ها بحث و دلایل آن تبیین خواهد شد. در انتهای پیشنهاداتی بر مبنای یافته‌های تحقیق ارائه خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: موقعیت استخدامی، عملکرد کارکنان، کارکنان رسمی، کارکنان غیررسمی

۱- مقدمه

دگرگون کرده است [۲۶]. این تغییرات اتخاذ خط مشی‌های جدید را ضروری می‌سازد و روابط استخدامی غیردانئمی یکی از مهمترین خط مشی‌هاست. گرچه در گذشته بیشتر کارکنان دارای مهارت‌های پایین‌تر از قبیل کارگران یدی تحت این نوع قراردادها استخدام می‌شدند، اما امروزه محیط‌های کاری در سازمان‌ها شاهد مثال‌های متعددی از حضور کارکنان دانشی و حرفه‌ای با استخدام غیردانئمی هستند [۲۶، ۲۷] با در نظر گرفتن این واقعیت که شکل‌های مختلف قراردادهای کاری غیردانئمی در بخش دولتی کشورمان در آینده حضور بسیار پررنگ‌تری خواهد داشت، بررسی پیامدهای آن بر عملکرد کارکنان اهمیت دو چندانی خواهد داشت. خصوصاً که به دلیل تأثیر فوری فعالیت‌ها و عملکرد کارکنان بر عملکرد سازمان، این امر تا حد زیادی تعیین کننده میزان کیفیت خدمات ارائه شده از سوی سازمان‌های دولتی نیز است. آیا واقعه‌موقعیت‌های استخدامی افراد بر روی عملکرد آنان تأثیر می‌گذارد؟ این پژوهش برای پاسخ‌گویی به این سؤال انجام گرفته و آن را در جامعه آماری مشکل از کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت می‌آزماید. در ادامه مبانی نظری پژوهش آورده شده و سپس به روش شناسی پژوهش و بعد به تجزیه و تحلیل و در آخر به یافته‌های پژوهش اشاره خواهد شد.

۲- مبانی نظری

۲-۱- موقعیت‌های استخدامی

امروزه قرارداد استخدام دائمی با کارفرمای واحد برای بسیاری از جمعیت‌های کاری رو به زوال است و نگرشی پویا نسبت به مشاغل و حرفه‌ها حاکم می‌شود [۳]. در گذشته کارکنان بخش دولتی و سازمان‌ها فرهنگ استخدام همیشگی را تجربه کرده‌اند، اما امروزه در چارچوب مدیریت دولتی نوین بخش دولتی به سمت استخدام قراردادی، موقتی و انعطاف‌پذیر حرکت می‌کند.

این اشکال قراردادی جدید که در نقطه مقابل استخدام دائمی قرار می‌گیرند، تحت عنوانی مختلفی همچون استخدامهای جایگزین [۹، ۳۰]، غیراستاندارد [۸، ۱۷]، جدید [۱۳]، منعطف [۶] و غیره نام برده می‌شوند. اکنون بکارگیری این نوع قراردادها رواج گسترده‌ای پیدا کرده است. مزیت اصلی این نوع روابط استخدامی این است که سازمان می‌تواند با انعطاف‌پذیری حاصله، خود را در برابر نوسانات اقتصادی اینمن سازد [۳۲]. بنابراین استفاده از کارکنان غیردانئمی پاسخی راهبردی به دشواری‌های مالی فرازینده است.

عصر استخدامهای مبتنی بر اصول بوروکراتیک رو به زوال است. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه بازار کار اشباع شده و در حالیکه متقدیان شایسته و واجد صلاحیتی وجود دارند، اما فرصت‌های شغلی کمی در دسترس است. دوره‌های تصدی شغل کوتاه‌تر شده و متقدیان شغل باید واقعیات جدید را پذیریند. ظهور فن آوری‌های جدید، خصوصی‌سازی، مقررات زدایی و نتایج حاصل از آن ماهیت استخدام را

* baghersalimi@iaurasht.ac.ir

مبنا آمده بخدمت بودن است؛ یعنی افراد در صورت فراغون مشغول به کار می شوند (مثل معلمان جایگزین).

۱-۲ کارپارهوقت

در این نوع کار، افراد مستقیماً یا از طریق بنگاههای کاریابی با سازمانهایی که بطور موقت خواهان خدماتشان هستند قرارداد می بندند^[۴]؛ درواقع هدف از بهره‌گیری از کار به صورت قرارداد، کاهش هزینه‌ها و کنترل مستمر بودجه می‌باشد^[۱۵].

مدتی است که کار پاره وقت در اروپا رشد چشمگیری یافته است. کار پاره وقت دارای افق زمانی محدودی بوده که در نتیجه آن استقلال و انعطاف پذیری را هم برای کارکنان و هم برای کارفرما به ارمغان می‌آورد. بنگاههای کاریابی نیز در تبلیغات خود برای جذب کارکنان پاره وقت، منافع ویژه‌ای را برای این قبیل از افراد تبلیغ می‌کنند. در آمریکا نیز حدود ۲۰ درصد از نیروی کار به صورت پاره وقت استخدام شده‌اند.

مدت زمان کار پاره وقت کمتر از مدت زمان نرمال برای کار تمام وقت است و دستمزد آن نیز بر مبنای ساعت تعریف شده است. به عنوان مثال در آمریکا به مشاغلی که کمتر از ۳۵ ساعت در هفته مشغول به کار هستند پاره وقت گویند. این تعریف با تعریف سایر کشورها تفاوت هایی دارد. در کانادا، کار پاره وقت به کاری گفته می‌شود که ۳۰ ساعت در هفته باشد. در فرانسه به مشاغلی گفته می‌شود که ۲۰ درصد از کل مدت زمانی هفته را به خود اختصاص دهد. در آلمان، کار کمتر از ۳۵ ساعت در هفته را کار پاره وقت می‌نامند. در ژاپن نیز اصولاً هیچ جایگاهی برای کار پاره وقت و ساعتی وجود ندارد. و اکثر کارکنان دارای کار تمام وقت هستند. تقریباً ۱۶ درصد از نیروی کار اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۶ را مشاغل پاره وقت تشکیل می‌دادند. هر چند که این آمار در کشورهای اروپایی متغیر است. در هلند تقریباً ۱۶ درصد از نیروی کار و ۶۹ درصد از زنان دارای کار پاره وقت هستند. می‌توان گفت استخدام پاره وقت در اسکاندیناوی (به استثناء فلاند) رایج است و بیش از ۲۰ درصد از نیروی کار را صحابن مشاغل پاره وقت شکل می‌دهند. در گذشته کار پاره وقت بیشتر به خاطر نیاز نیروی کار به ساعت کار کمتر بود، ولی امروزه انگیزه کارفرمایان به کاهش هزینه‌ها و انعطاف پذیری در کارمندیابی است که روند استفاده از کار پاره وقت را تسريع کرده است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد با در نظر گرفتن عواملی چون تحصیلات، تجربه و دیگر عوامل مربوطه در آمریکا معمولاً کار پاره وقت درآمد کمتری را نسبت به کار تمام وقت داراست و کارکنان پاره وقت معمولاً دستمزد پائین تری دریافت می‌کنند^[۱۷]. در انگلستان ۲۵ درصد از کل کارکنان به صورت پاره وقت مشغول به کارند که ۶/۴ درصد از این افراد به صورت قرارداد موقت محسوب می‌شوند. این قبیل از کارکنان اغلب دارای مشاغل پر ریسک و خطناک و با دستمزد پائین هستند^[۷]. سازمان فرایندهای ترقی کرده است و رشد کار پاره وقت همراه با سهم فراینده زنان در نیروی کار منطبق بوده و بیشتر مشاغل پاره وقت توسط زنان احراز شده‌اند^[۷].

اصولاً دسته بندی های مختلفی از انواع روابط استخدامی وجود دارد. بطور مثال فلدمن (۱۹۹۰) پیشنهاد می‌کند که ۵ شکل کاری وجود دارند^[۲۹].

۱) دائمی یا موقتی

۲) استخدام سازمان یا استخدام مؤسسه (پیمان کاری و نمایندگی)

۳) سراسر سال یا فصلی

۴) شغل اصلی یا شغل دوم

۵) داوطلبانه یا غیرداوطلبانه

همچنین استermen^{[۱] (۱۹۸۷) چهار نوع خرد سیستم صنعتی، حقوق بگیر، صنعت گری، و ثانویه را در این زمینه شناسایی کرده است. لپک^۲ و اسنل^۳ (۱۹۹۹) نیز چهار نوع رابطه استخدامی قراردادی، تملک یا مبتنی بر شغل، همکاری/شرکت، توسعه درونی یا مبتنی بر دانش تشخیص داده اند^[۱]. طبق یک دسته بندی دیگر چهار گروه از کارگران وجود دارند که تحت قراردادهایی متفاوت از استخدام دائمی کار می‌کنند. این ها عبارتند از: کارگران قراردادی مستقل، کارکنان موقتی معرفی شده از سوی بنگاههای کاریابی، کارگران شرکت‌های مقاطعه کار و کارگران آماده خدمت^[۹]. اما در اکثر ادبیات مربوطه به موقعیت های استخدامی زیر پرداخته شده است. لازم به ذکر است که طبقه بندی که مورد توافق همه محققان باشد وجود ندارد و اکثر آن‌ها با یکدیگر منطبق نیست. به طور مثال از دید برخی، همه انواع استخدامی غیر از استخدامهای دائمی، استخدامهای مشروط هستند^[۲۵].}

۱-۱ استخدام کوتاه مدت

در استخدام کوتاه مدت، کارفرمایان تعدادی از کارکنان را به صورت موقتی به استخدام درمی آورند. کارفرمایان و کارکنان قرار داد کوتاه مدتی را به ثبت می‌رسانند که در آن مدت زمان استخدام تعیین شده و قرار داد در موعد مقرر و پس از انجام وظایف در بازه زمانی مشخص به اتمام می‌رسد. بر این اساس استخدام کوتاه مدت نیز شباهت‌های بسیاری با قوانین کار پاره وقت دارد. با این حال می‌تواند به صورت نامعین و بازه زمانی نامحدود بوده باشد و شکل استخدام دائمی نیز به خود بگیرد. حدود ۳۸ درصد از موسسه‌های آمریکایی از استخدام کوتاه مدت استفاده می‌کنند. در همین راستا، کارکنانی که به صورت کوتاه مدت استخدام می‌شوند، اصولاً بنا بر شرایط فعلی و زمانی، در پیروزه‌های خاص و کارهای غیرمنتظره‌ای که حادث می‌شود مورد استفاده قرار می‌گیرند^[۱۷].

به هر حال اشکال مختلف استخدام کوتاه مدت بسته به نیازها و استراتژی‌های خاص هر صنعت و کشوری متغیر است^[۷]. معمولاً این استخدامها یا به صورت قراداد با شرایط ثابت^۴ است که در آن یک نقطه پایانی بر اساس تکمیل کار یا تاریخ معینی مشخص می‌شود یا این که بر

1-Osterman

2- Lepak

3-Snell

4- On-call

5-Fixed-term contract

۱-۲-۳ کار مشروط^۶

این مفهوم با استخدام کوتاه مدت و ناپایدار مرتبط است. واژه مشروط اولین بار در ۱۹۸۵ توسط اقتصاددان ادی فریدمن^۷ برای توصیف توافقات کاری استفاده شد که مشروط به نیاز کارفرما به نیروی کار بودند و بنابراین فاقد یک وابستگی و تعلق بین کارگر و کارفرما بودند. کاری که هیچ گونه قرارداد ضمنی یا آشکاری برای استخدام بلند مدت در آن وجود ندارد را کار مشروط محسوب می‌کنند که در آن حداقل ساعت برای کار کردن از موقعیتی به موقعیت دیگر متفاوت است.^[۱۰] [۱۷]

طبق تعريف دیگر کار مشروط کاری است که طی آن هیچگونه قرارداد آشکار یا پنهانی با افراد برای استخدام بلند مدت وجود ندارد. این قبیل از مشاغل عموماً توسط موسسات کاریابی یا دلالان دست و پا می‌شود و طبق این تعريف تقریباً دو سوم از شاغلین مشاغل موقتی، مشروط هستند.

که ۱.۵ تا ۵ درصد از تعداد کارکنان را به خود اختصاص می‌دهند.^[۱۹] مشاغل مشروط انواع مختلفی را شامل می‌شود و در شرایط گوناگونی رخ می‌دهند که عبارتند از: ۱) مشاغلی که در یک مکان خاص صورت می‌گیرند (مشاغل پیمانکاری و مشاغل خانگی)، ۲) مشاغلی که دارای کنترل اداری هستند (کارکنان موقتی مؤسسه‌ها و کارکنان دارای قراردادهای مستقل)، ۳- مشاغل مدت دار (پاره وقت و کارکنان موقت).^[۲۱]

معمولأً تعاریف مربوط به کار مشروط در نگرش آمریکایی مشاهده می‌شود. یکی از آشکارترین انواع کار مشروط در شرکت‌های خدماتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این نوع کار، کارکنان به طور مستقل یا همراه با پیمان کار به استخدام در می‌آیند. یکی دیگر از انواع کار مشروط، استخدام انفرادی افراد برای انجام مشاغل خانگی است. روش دیگر نیز استخدام فصلی افراد است که در سازمانی خاص به کار گرفته می‌شود.^[۱۹]

۲-۲. موقعیت استخدامی و سایر متغیرها

فلدمان، کانلی^۸ و گالاگر^۹ به بررسی متغیرهایی پرداختند که با نوع استخدام رابطه دارند. مطالعات بارلینگ^{۱۰} و همکارانش (۲۰۰۳) نشان می‌دهد نوع نگرش و رفتار کارکنانی که دارای مشاغل پاره وقت هستند، نسبت به افرادی که مشاغل تمام وقت دارند با یکدیگر متفاوت است. مطالعه‌ی لینگسون^{۱۱}، گرویس^{۱۲} و سکت^{۱۳} (۱۹۹۸) وجود یک رابطه مثبت بین داوطلبانه کارکردن و رضایت شغلی کارمندانی که دارای قرارداد موقت هستند را نشان می‌دهد. همچنین مطالعه فلدمان^{۱۴}، درینیگه‌هاوس^{۱۵} و ترنلی^{۱۶} (۱۹۹۵) بیانگر وجود تفاوت معناداری در میزان رضایت از سطح

6 -contingent

7- Audry Freedman

8- Connally

9- Gallagher

10- Barling

11- Ellingson

12- Grusys

13- Sackett

14- Feldman

15- Derpinghaus

16- Turnley

زنگی میان کارکنان دارای مشاغل داوطلبانه و کارکنان دارای مشاغل غیر داوطلبانه است.^[۱۹] کانلی و گالاگر (۲۰۰۴) و گست^{۱۷} (۲۰۰۹) اعتقاد دارند که کارکنان موقت نسبت به کارکنانی که استخدام رسمی و دائمی هستند رضایت شغلی بیشتری دارند.^[۱۵]

برخی بررسی‌ها^[۱۱]; [۱۰] نشان می‌دهد که کارکنان دائمی نسبت به کارکنانی که به صورت پاره وقت مشغول به کارند تعهد بیشتری دارند. گست و کلینتون^{۱۸} بیان می‌دارند که تفاوت معناداری در تعهد کارکنان رسمی و غیر رسمی مشاهده می‌شود.^[۱۳] برخی از پژوهشگران^[۲۴] نیز تفاوت معناداری مشاهده نکرده‌اند.

دیگر مطالعات نشان می‌دهد که سطح نارضایتی کارگران قراردادی از کاری که بر عهده می‌گیرند، زیاد است و از خلاقیت‌های خود نمی‌توانند بهره کافی ببرند. همچنین تفاوت‌های عمدہ‌ای به لحاظ سطح تعهد کارگران قراردادی با دیگر کارگران وجود دارد. اگرچه کار به صورت قراردادی برای شرکت‌ها نوعی انعطاف را به همراه می‌آورد، ولی کارگران قراردادی در زمینه انعطاف پذیری، توانایی کنترل کار و تعهدغیرکاری، رضایت چندانی ندارند. علاوه بر این عدم ثبات شغلی، افزایش گستردگی‌های می‌یابد. به طور خلاصه اکثر تحقیقات نشان می‌دهد که بهره‌گیری از کارگران قراردادی می‌تواند دارای تأثیرات منفی بر پیامدها و عملکردهای سازمان باشد.

اما در باره رابطه بین استخدامهای غیر دائمی با عملکرد کارکنان بطورکلی نظریه یا شواهد تجربی کمتری وجود دارد.^[۱۹] [۲۰] [۲۱] و می‌توان گفت که گرچه اکثر محققان انتظار دارند کارکنان غیر دائمی به دلیل مشارکت شغلی کمتر، نگرش‌های ضعیفتر، و سرمایه انسانی کمتر دارای عملکرد ضعیفتری باشند، اما نتایج تجربی در این زمینه ناسازگار است.^[۲۱] در حالی که تحقیق روسیو^{۱۹} و لیبوسر^{۲۰} بیانگر عملکرد ضعیفتر کارکنان مشروط است، اما بروشاک^{۲۱} و دیویس بلیک^{۲۲} به این نتیجه رسیده‌اند که آنها عملکرد بهتری دارند. پیرس (۱۹۹۳) دریافت‌هه است که عملکرد فراتر از نقش کارمندان قراردادی مستقل بیشتر از کارمندان معمولی است، اما ون داین^{۲۳} و آنگ (۱۹۹۸) نشان دادند که رفتار شهرهوندی کارکنان قراردادی کمتر از همتایان دائمی خود است. همچنین در تحقیق دیگری که به مقایسه عملکرد کارکنان حرفه‌ای دائمی و غیر دائمی در شش شرکت دارای فن‌آوری بالا (های‌تک) از دید مدیران آن‌ها پرداخته است، نتایج نشان‌دهنده قابل مقایسه بودن عملکرد این دو گروه از کارکنان است.^[۱۶]

مجموع بررسی‌های فوق نشان می‌دهد که گرچه نتایج تحقیقات گذشته درخصوص رابطه بین با عملکرد ناسازگار است، اما این نتیجه‌گیری

17- Guest

18- Clinton

19- Rousseau

20- Libuser

21- Broschak

22- Davis-Blake

23- Van Dyne

۱-۲-۱ کارکنان رسمی

کارکنان رسمی کارکنانی هستند که دارای پست‌های سازمانی مانند پزشک، کارдан و کارشناس آزمایشگاه، کاردان و کارشناس بهداشت محیط، دندانپزشک، ماما، کاردان بهداشت خانواده، حسابدار، کارگزین و ... هستند. کارکنان رسمی با توجه به قانون استخدام کشوری به استخدام سازمان در می‌آیند. کارکنان رسمی اغلب دارای تحصیلات دانشگاهی بوده و بیشتر آن‌ها در حین کار ادامه تحصیل می‌نمایند. حقوق و مزایای کارکنان رسمی از طرف سازمان‌ها پرداخت می‌شود و مزایایی از قبیل اضافه کار، ماموریت و... دریافت می‌نمایند.

۱-۲-۲ کارکنان پیمانی

کارکنان پیمانی افرادی هستند که دارای مدارک دانشگاهی بود، و پست‌هایی که مورد نیاز سازمان است را احراز نموده‌اند. سازمان، مشاغل مورد نیاز خود را به وسیله رسانه یا روزنامه‌های کثیرالانتشار اعلام می‌نماید و افراد متقاضی کار برای اشتغال در آن سازمان‌ها در آزمون استخدام پیمانی شرکت می‌نمایند و پس از یک رقابت کسانی که بالاترین نمره را احراز کرده‌اند پس از تائید هسته گزینش و انجام مصاحبه در پست‌های مورد نظر مشغول به کار می‌شوند. مزایای کارکنان پیمانی مانند رسمی‌ها بوده و آن‌ها نیز دارای پست سازمانی هستند.

۱-۲-۳ کارکنان قراردادی^{۲۷}

کارکنان قراردادی بیشتر شامل متصدیان خدماتی و امور عمومی، نگهبان و تعدادی از آن‌هاک ارشتاسان و کاردان‌های بهداشت خانواده می‌شود. متصدیان امور عمومی و دفتری در دسته اداری مالی خدمت می‌کنند و کارشناسان و کاردان بهداشت بیشتر در حوزه تنظیم خانواده مشغول به کار هستند.

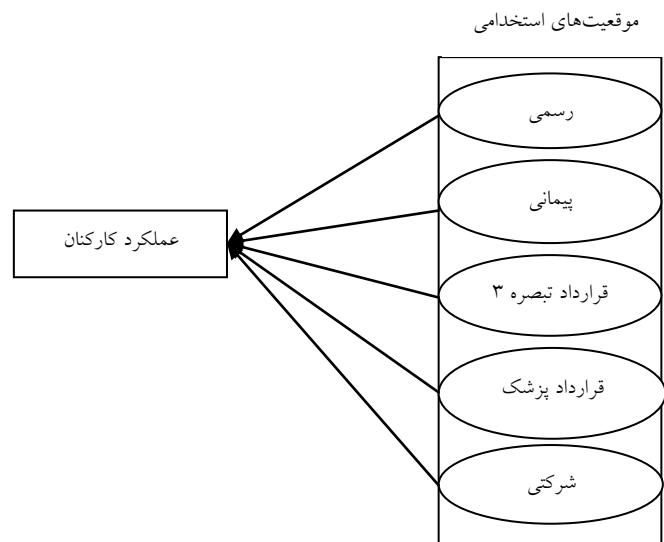
۱-۲-۴ کارکنان قرارداد پزشک خانواده

تیم سلامت متشکل از پزشکان و تعدادی کارشناس و کاردان مامایی که از ساعت ۸ صبح تا ۴ عصر در مراکز بهداشتی درمانی مشغول خدمت رسانی هستند جزو این دسته هستند. وظایفی از قبیل درمان در مناطق روستایی و ارائه خدمات پزشکی مانند تشخیص و مراقبت به عهده آنان است. تیم سلامت طی تنظیم قراردادی همه ساله با دانشگاه علوم پزشکی در مراکز بهداشتی درمانی روستایی خدمت می‌کنند و هفت‌های یک رو زدراخانه بهداشت بیمارها را ویزیت می‌نمایند.

۱-۲-۵ کارکنان شرکتی

بعضی از خدمات عمومی همچون قراردادهای خرید خدمات تهیه، طبخ و توزیع غذا به بخش غیردولتی و اگذار شده‌اند. سازمان با شرکتی که در مناقصه برنده شده قرارداد منعقد می‌نماید و افرادی از طرف شرکت در

محتمل است که انواع موقعیت‌های استخدامی دارای عملکردهای متفاوتی هستند. بر این اساس مدل مفهومی زیر طراحی شد (شکل ۱).

شکل شماره (۱): مدل مفهومی تحقیق

البته انواع موقعیت‌های استخدامی مطابق با چارچوب‌های استخدامی که در مراکز بهداشت وجود دارد به پنج دسته تقسیم شد که در مدل مفهومی تحقیق ملاحظه می‌شود (در بخش بعدی درباره این موقعیت‌ها توضیح داده خواهد شد). با توجه به مدل مفهومی، محقق فرضیه‌ای را به این شکل تدوین نموده است:

فرضیه: بین نوع استخدام و عملکرد کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت تفاوت معناداری وجود دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

۳-۱ ابزار اندازه‌گیری

ابزار گردآوری در این تحقیق پرسشنامه استانداردی است که توسط گرینهاؤس^{۲۴}، پاراسورامان^{۲۵} و ورملی^{۲۶} برای سنجش عملکرد کارکنان استفاده نموده اند [۱۴]. از این پرسشنامه در تحقیقات متعدد دیگری (نظیر [۳۰]) نیز استفاده شده و از روایی آن اطمینان حاصل شده است. جهت محاسبه ضریب پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که مقدار آن ۰/۹۲۴ محسوبه گردید و می‌توان بیان نمود که پایایی بسیار خوبی در این پرسشنامه مشاهده می‌گردد.

۳-۲ جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق کلیه کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت می‌باشد. اصولاً در مراکز بهداشت پنج نوع رابطه استخدامی زیر تعریف شده است.

۱- از تاریخ ۸۵/۹/۱ آن عدد از کارکنان شرکتی که دارای مدارک تحصیلی دیپلم یا فوق دیپلم و لیسانس مرتبط با عنوان مورد نیاز سازمان می‌باشد، مشمول قرارداد بصیره ۳ ماده ۲ آئین نامه اداری - استخدامی و تسهیلات اعضاء غیر هیأت علمی دانشگاه (قرارداد انجام کار معین) شدنند.

24- Greenhaus

25- Parasuraman

26- Wormley

۴۲/۴	۵۸/۸	۲۷/۶	۵۰	۴۳	۴۲/۷	مرد
۵۷/۶	۴۱/۲	۷۲/۴	۵۰	۵۷	۵۷/۳	زن
سن						
۱۴/۸	۵/۹	۶/۹	۲۵	۴۵/۶	۱/۳	۳۰-۲۱
۴۲/۴	۳۵/۳	۶۹	۳۷/۵	۳۶/۷	۴۱/۴	۴۰-۳۱
۴۲/۸	۵۸/۳	۲۴/۱	۳۷/۵	۱۷/۷	۵۷/۳	به بالا
تحصیلات						
۶/۹	۵۸/۸	.	.	.	۶/۴	زیر دپلم
۴۳/۴	۴۱/۲	.	۷۵	۲۹/۱	۵۷/۳	دپلم
۱۸/۳	.	۱۳/۸	۱۲/۵	۴۴/۳	۸/۳	لیسانس
۱۶/۹	.	۱۳/۸	.	۱۷/۷	۱۹/۷	فوق لیسانس
۱۴/۵	.	۷۲/۴	۱۲/۵	۸/۹	۸/۳	دکتری

۴-۲ آزمون فرضیه

برای تعیین این که آیا باید از آزمون پارامتریک استفاده شود یا ناپارامتری، از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده می‌شود. ضریب معناداری 0.069 و عدد 1298 نشان می‌دهد که می‌توان برای آزمون فرض از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. فرضیه آماری تحقیق به صورت زیر است:

فرضیه H_0 : عملکرد کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت در بین انواع مختلف موقعیت‌های استخدامی تفاوت معناداری ندارد.

فرضیه H_1 : عملکرد کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت در بین انواع مختلف موقعیت‌های استخدامی تفاوت معناداری دارد.

برای آزمون فرضیه تحقیق از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است. همانطوری که جدول نشان می‌دهد سطح معناداری به دست آمده 0.019 است که کوچک‌تر از 0.05 می‌باشد و نتیجتاً فرض صفر رد می‌شود. یعنی بین عملکرد و موقعیت استخدامی ارتباط وجود دارد.

جدول شماره (۲): آزمون فرضیه تحقیق

نتیجه آزمون	سطح معناداری	F آماره	مجذور میانگین	مجموع مربعات	منع تغییرات
H_0 رد	0.019	$3/007$	۱/۴۲۱	۵/۶۸۴	بین گروهی
			۰/۴۷۳	۱۳۴/۶۸۳	درون گروهی
				۱۴۰/۳۶۶	مجموع

۴-۳ تحلیل‌های جانی

نتایج آزمون LSD که برای مقایسه دو به دوی انواع موقعیت‌های استخدامی استفاده شد (جدول ۳)، نشان می‌دهد که در اکثر موارد تفاوتی از لحاظ عملکرد بین انواع موقعیت‌های استخدامی وجود ندارد، به غیر از دو مورد. در مورد اول میانگین عملکرد کارکنان پیمانی نسبت به رسمی بالاتر است و در مورد دوم پژوهش خانواده نسبت به کارکنان رسمی عملکرد بالاتری دارد.

سازمان مستقر شده و وظایف مربوطه را پوشش دهد. کارکنان شرکتی بیشتر خدماتی بوده و مشاغلی مانند خدمتگزار، سرایدار، تمیزکار و ... را احراز می‌نمایند.

تعداد کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت ۱۱۳۴ نفر است که ۶۱۳ نفر از آن‌ها کارمند رسمی (۵۴/۱ درصد)، ۳۰۸ نفر کارمند پیمانی (۳۷/۲ درصد)، ۳۲ نفر کارمند قرارداد تبصره ۳ ماده ۲ (۲/۸ درصد)، ۱۱۴ نفر کارمند قرارداد پژوهش خانواده (۱۰ درصد) و ۶۷ نفر کارمند شرکتی (۵/۹ درصد) هستند. در این پژوهش هر کدام از روابط استخدامی یک طبقه فرض شده و از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است. در نمونه‌برداری تصادفی طبقه‌ای جامعه آماری ابتدا به گروه‌های ناسازگاری که در بافت پژوهش مرتبه، مناسب و معنادار است تقسیم می‌شود. بدین ترتیب که ابتدا با استفاده از جدول مورگان حجم کل نمونه آماری حدود ۲۹۰ نفر تعیین گردید و سپس این عدد ضریر درصد مربوط به هر یک از طبقات (روابط استخدامی) شد. بدین ترتیب ۱۵۷ نفر کارمند رسمی، ۷۹ نفر کارمند پیمانی، ۸ نفر کارمند قرارداد تبصره ۳ ماده ۲، ۲۹ نفر کارمند قرارداد پژوهش خانواده و ۱۷ نفر کارمند شرکتی به عنوان نمونه انتخاب شدند.

در مرحله بعد فهرست اسامی کلیه کارکنان به تفکیک نوع رابطه استخدامی تهیه شد و به تعداد حجم نمونه تعیین شده در هر یک از طبقات، کارمندان بصورت کاملاً تصادفی انتخاب شدند. سپس برای جلوگیری از توزع، از مدیران مستقیم هر یک از کارکنان انتخاب شده خواسته شد تا عملکرد افراد را مورد ارزیابی قرار دهند.

۴- تحلیل داده‌ها

۴-۱ توصیف داده‌ها

ویژگی‌های نمونه آماری با توجه به موقعیت استخدامی شان در جدول شماره ۱ آورده شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که کارکنان رسمی عمدتاً زن، ۴۰ سال به بالا و دارای تحصیلات دیپلم هستند. کارکنان پیمانی نیز عمدتاً زن، ولی بیشتر در دهه سوم زندگی هستند و اکثراً دارای تحصیلات کارشناسی هستند. نیم رخ جمعیت شناختی پژوهش خانواده و شرکتی با هم متفاوت است. اکثر کارمندان شرکتی مرد، دارای سنین ۳۰ تا ۴۰ سال و دارای تحصیلات زیردیپلم هستند، اما پژوهشکار خانواده عمدتاً زن، سنین ۴۰ به بالا و دارای تحصیلات دکتری هستند. و بالاخره این که ویژگی‌های کارمندان قراردادی تبصره ۳ بین طبقات مختلف تقریباً به طور مساوی توزيع شده است. تعداد زن و مرد، تعداد کارمندانی که در دهه‌های چهارم و پنجم زندگی می‌کنند، و آن‌هایی که دارای تحصیلات لیسانس و دکتری هستند با یکدیگر مساوی است.

جدول شماره (۱): ویژگی‌های نمونه آماری (درصد)

جمع = n	شرکتی $n = ۱۷$	پژوهش خانواده $n = ۲۹$	تبصره ۳ $n = ۸$	پیمانی $n = ۷۹$	رسمی $n = ۱۵۷$	جنسیت
-----------	----------------	------------------------	-----------------	-----------------	----------------	-------

انواع موقعیت‌ها تفاوت معنی داری با یکدیگر ندارند. همچنین به طور کلی عملکرد کارکنان بالاتر از سطح متوسط است.

این نتایج به طور کلی نشان می‌دهد که کارکنان غیررسمی به خاطر شرایطی که دارند (عمدتاً به خاطر عدم امنیت شغلی و با توجه به این که در بازار کاری تقاضای شغل بسیار فراتر از عرضه آن است) سعی بیشتری دارند تا کیفیت و کارآمدی خود را افزایش دهند و این نتیجه گیری با توصیه کلی که نهضت مدیریت دولتی نوین در خصوص منعطف کردن روابط استخدامی می‌کند سازگار است. از طرف دیگر همین عامل امنیت شغلی بر عملکرد کارکنان رسمی اثر معکوس گذاشته و در ترکیب با یکنواختی وظایف آن‌ها باعث شده است تا پدیدهای چون بازنشستگی پیش از موعد در بین این دسته از کارکنان رواج یابد. یکی از موضوعاتی که می‌توان به محققین دیگر پیشنهاد داد، بررسی‌های بیشتر در خصوص ارتباط بین رابطه استخدامی و بازنشستگی پیش از موعد است. همچنین به نظر می‌رسد بالاتر بودن معدل سنی کارکنان رسمی نسبت به دو نوع دیگر در این زمینه بی‌تأثیر نبوده و اشتیاق آن‌ها را بهبود عملکردشان کاوش داده است.

بهتله این نتیجه گیری در خصوص همه انواع استخدام‌های غیررسمی صادق نیست و عملکرد کارکنان شرکتی و تبصره ۳ تفاوتی با استخدام رسمی و همچنین دو نوع دیگر استخدام‌های غیررسمی ندارد. در این زمینه می‌توان به این نکته توجه کرد که اکنون در سازمان‌های دولتی کشورمان تفاوت چندان مشهودی در زمینه حقوق و مزايا، نوع مشاغل و غیره بین حالت‌های مختلف استخدامی وجود ندارد. همچنین به نظر نمی‌رسد که سایر عوامل مؤثر بر عملکرد از جمله سبک رهبری اعمال شده بر این کارکنان تفاوت معناداری با هم داشته باشد.

اما مقایسه عملکرد گروه‌های مختلف کارکنان غیررسمی و عدم تفاوت معنادار بین آن‌ها حداقل از یک جنبه از دید محقق شگفت‌انگیز است. انتظار می‌رود ارزش کاری کارکنان دانش-محور از سایر کارکنان بیشتر باشد [۱۸]، ولی نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مدیران تفاوتی بین عملکرد پژوهشکار خانواده و کارکنان شرکتی که از لحاظ سطح تحصیلات، نوع مشاغل و سایر ویژگی‌های جمعیت شناختی و احتمالاً دستمزد تفاوت‌های زیادی دارند نمی‌بینند. یکی از جنبه‌هایی که می‌توان در تحقیقات آنی درباره آن بررسی کرد، مقایسه دقیق تر عملکرد کارکنان دانشی و حرفة‌ای با عملکرد کارکنان غیردانشی و غیر حرفة‌ای است.

نکته قابل توجه در این تحقیق این است که یافته‌های آن با پیش‌بینی نظریه قرارداد روانشناختی در تضاد است. قرارداد روانشناختی به مجموعه‌ای از اعتقادات و باورها در خصوص این که کارکنان و سازمان چه چیزی به یکدیگر ارایه می‌دهند و چه چیزی از یکدیگر می‌ستانند، اطلاق می‌شود. انتقال و گذار از استخدام همیشگی به استخدام قراردادی، قرارداد روانشناختی سنتی بین کارمند و سازمان را تحت تأثیر قرار داده و تغییر داده است. تغییر قرارداد روانشناختی سنتی و حاکم گردیدن قرارداد روانشناختی جدید موجب انهدام و زوال تدریجی عوامل کلیدی مثل رضایت شغلی، تعهد سازمانی، وفاداری و انگیزش است. قرارداد روانشناختی سنتی که بستری را برای استخدام همیشگی و در نهایت

جدول شماره (۳): تفاوت دو به دوی موقعیت‌های مختلف استخدامی با توجه به عملکرد

برتری به نفع	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		عدد معنادار	ری
	حد بالا	حد پایین		
پیمانی	-۰/۰۲۴۰	-۰/۳۹۸۲	۰/۰۲۶	رسمی-پیمانی
مساوی	۰/۷۵۷۰	-۰/۴۰۵۸	۰/۷۳۴	رسمی-تبصره ۳
پژوهشکار خانواده	-۰/۰۹۳۷	-۰/۶۴۰۷	۰/۰۰۹	رسمی-پژوهشکار خانواده
مساوی	۰/۰۲۵۷	-۰/۶۶۵۳	۰/۰۷۰	رسمی-شرکتی
مساوی	۰/۷۹۸۲	-۰/۲۰۵۹	۰/۲۴۷	پیمانی-تبصره ۳
مساوی	۰/۱۳۸۲	-۰/۴۴۹۴	۰/۲۹۸	پیمانی-پژوهشکار خانواده
مساوی	۰/۲۵۳۵	-۰/۴۷۰۰	۰/۰۵۶	پیمانی-شرکتی
مساوی	۰/۰۸۸۶	-۰/۹۹۲۲	۰/۱۰۱	تبصره ۳-پژوهشکار خانواده
مساوی	۰/۱۷۵۷	-۰/۹۸۴۵	۰/۱۷۱	تبصره ۳-شرکتی
مساوی	۰/۶۶۵۳	-۰/۳۶۵۹	۰/۸۲۲	پژوهشکار خانواده-شرکتی

جدول شماره (۴): مطلوبیت عملکرد کارکنان

نتیجه آزمون	مقدار میانگین = ۳						عملکرد کارکنان	
	آزمینان برای تفاوت		تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t		
	حد بالا	حد پایین						
H ₀	۰/۶۷۳۷	۰/۵۱۲۶	۰/۵۹۳۱۰	۰/۰۰۰	۲۸۹	۱۴/۴۹۳		

همان‌طوری که جدول ۴ نشان می‌دهد سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰۰ است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد و در نتیجه میانگین عملکرد کارکنان اختلاف معنی داری با عدد ۳ دارد. مثبت بودن حد بالا و حد پایین فاصله اطمینان ۹۵ درصدی نیز موید این مطلب است که میزان عملکرد کارکنان بالاتر از سطح متوسط است.

۵- یافته‌ها

هدف از پژوهش حاضر این بود که بررسی شود آیا واقعاً موقعیت‌های استخدامی افراد بر روی عملکرد آنان تأثیر می‌گذارد یا خیر. برای دستیابی به این هدف ابتدا مروی بر تحقیقات گذشته صورت گرفت تا اولان انواع موقعیت‌های استخدامی مختلف بررسی شده و خصوصاً مقایسه‌ای بین استخدام‌های رسمی تمام وقت با سایر موقعیت‌ها انجام گیرد. سپس مقایسه‌ای بین عملکرد این دو گروه کلی صورت گرفت که مجموع بررسی‌ها نشان داد که نتایج تحقیقات گذشته در خصوص رابطه بین موقعیت‌های استخدامی با عملکرد ناسازگار است. بنابراین این موضوع شایسته بررسی‌های بیشتری است. در نهایت بر اساس مدل طراحی شده این فرضیه مطرح شد که بین نوع استخدام و عملکرد کارکنان مرکز بهداشت شهرستان رشت تفاوت معناداری وجود دارد.

گرچه آزمون فرضیه بیانگر تأیید آن بود، اما مقایسه‌ای زوجی بین عملکرد موقعیت‌های مختلف استخدامی نشان می‌دهد که تنها کارکنان پیمانی و پژوهشکار خانواده عملکرد بهتری نسبت به کارکنان رسمی دارند و دیگر

- [5] Armstrong-stassen M. et al (1998). The relationship between work status congruency and the job attitudes of full-time and part-time Canadian and Jordanian nurses. *The International journal of Human Resource Management*, 9(1), 41-57
- [6] Bryson C. & Blackwell R. (2006). Managing temporary workers in higher education: still at the margin?. *Personnel Review*, 35(2), 207-224
- [7] Burgess J. & Connell J. (2006). Temporary work and human resources management: issues, challenges and responses. *Personnel Review*, 35(2), 129- 140
- [8] Chang C. & LiaoI. (2009). Individual Characteristics, Organizational Justice and Job Attitudes of Employees under Non-standard Work Arrangements: Study of Employees of International Tourist Hotels. *International Journal of Management*, 26(2), 224-237
- [9] Cohany S.R. (1996). Workers in alternative employment arrangements, *Monthly Labor Review*, 118(10), 31-45
- [10] Coyle-Shapiro J.A.M. & Kessler I., (2002). Contingent and non-contingent in local government: Contrasting psychological contracts. *Public Administration*, 80(1), 77-101
- [11] de Gilder D. (2003). Commitment, trust and work behaviour: The case of contingent workers. *Personnel Review*, 32(5), 588 - 604
- [12] Ellingson J.E., Grus M.L., Sackett P.R. (1998). Factors related to the satisfaction and performance of temporary employees. *Journal of Applied Psychology*, 83(6), 913-921
- [13] Felfe J., Scmook R., Schyns B. & Six B. (2008). Does the form of employment make a difference? Commitment of traditional, temporary, and self-employment workers, *Journal of Vocational Behavior*, 72(1), 80-94
- [14] Greenhaus J.H., Parasuraman S. & Wormley W.M. (1990). Effects of race on organizational experiences, job performance evaluations, and career outcomes, *Academy of Management Journal*, 33, 64-86
- [15] Guest D.E. et al (2006), Free or precarious? A comparison of the attitudes of workers in flexible and traditional employment contracts, *Human Resource Management Review*, 16(2), 107-124
- [16] Jarmon R., Paulson A.S. & Rebne D. (1998). Contractor performance: how good are contingent workers at the professional level?. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 45(1), 11-19
- [17] Kalleberg A.L. (2000). Nonstandard employment relations: part-time, temporary and contract work. *Annual Review of Sociology*, 26, 341-365
- [18] Lepak D.P. & Snell S.A. (2002). Examining the human resource architecture: The relationships among human capital, employment, and human resource configurations. *Journal of Management*, 28(4), 517-543
- [19] Marler J.H., Barringer M.W. & Milkovich G.T. (2002). Boundaryless and traditional contingent employees: worlds apart. *Journal of Organizational Behavior*, 23(4), 425-453
- [20] Mayer K.J. & Nickerson J.A. (2005). Antecedents and Performance Implications of Contracting for Knowledge Workers: Evidence from Information Technology Services. *Organization Science*, 16(3), 225-242
- [21] Moshavi D. & Terborg J.R. (2002). The job satisfaction and performance of contingent and regular customer service representatives: A human capital perspective. *International Journal of Service Industry Management*, 13(4), 333 - 347
- [22] Onyishi I.E. (2010). Impact of contingent employment on organizational citizenship behavior. *Ife Psychologia*. 18(2), 303-323
- [23] Osterman P. (1987). Choice of employment systems in internal labor markets. *Industrial Relations*, 26(1), 46-67
- [24] Pearce J.L. (1993). Toward an Organizational Behavior of Contract Laborers: Their Psychological Involvement and Effects on Employee Co-Workers. *Academy of Management Journal*, 36(5), 1082-1096
- [25] PPolvka A.E. (1996). Contingent and alternative work arrangement: defined. *Monthly Labor Review*, October, 3-9
- [26] Rassuli A. (2005). Evolution of the professional contingent workforce, *Journal of Labor Research*, 26(4), 689-710

امنیت شغلی ایجاد می‌نمود، تحت تأثیر تحولات مذکور تغییر یافته، از استخدام همیشگی عبور کرده و به استخدام قراردادی گرایش پیدا کرده است . اما علاوه بر این عوامل، قرارداد استخدامی جدید امنیت شغلی را تحت تأثیر داده و موجب زوال آن و در نتیجه ایجاد عدم امنیت شغلی در بین کارکنان سازمان‌های دولتی و بازار کار شده است. عدم امنیت شغلی پیامدهای منفی زیادی به دنبال دارد؛ موجب به خطر افتادن سلامتی کارکنان از لحاظ روحی، روانی و جسمی می‌شود (که به طور تجربی و نظری این مسئله نشان داده شده است)، نگرش شغلی و کاری مثل رضایت را از بین می‌برد، و در نهایت بر عملکرد کارکنان اثر گذشته و اثر بخشی سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۲]. اما نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عدم امنیت شغلی بیش از آن که پیامد منفی ایجاد کند، پیامد مثبت به دنبال خواهد داشت و موجب تلاش بیشتر کارکنان برای بهبود عملکرد خود خواهد شد.

تبیین دیگری که برای پایین تر بودن عملکرد کارکنان رسمی نسبت به گروههای دیگر می‌توان ارائه کرد این است که آن‌ها تمام توجه و تلاششان را بر روی بهبود عملکرد خود صرف نخواهند کرد، بلکه آن‌ها بیشتر تلاش خود را صرف شبکه‌سازی و برقراری روابط بلندمدت با سایر افراد (و در حالت مثبت افزایش رفتار شهروندی سازمانی) می‌کنند. آن‌ها داشتن امنیت شغلی را بدیهی دانسته و این امر محركی برای عملکرد بهتر در آنان ایجاد نمی‌کند [۳۰]. از سوی دیگر بروز سطوح بالاتری از رفتارهای شهروندی سازمانی و نیز سرمایه اجتماعی بیشتر از آن‌ها انتظار می‌رود. این موضوعی است که شایسته بررسی‌های بیشتر از سوی محققان است.

در مجموع نتایج نشان می‌دهد که مدیران مزایای زیادی در بهره‌گیری از توانمندی‌ها و مهارت‌های کارکنان غیر دائمی و غیر رسمی دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشتر می‌توان از توان فنی و مدیریتی پژوهشکار خانواده استفاده کرد. به طور مثال می‌توان از انگیزه کارکنان برای افزایش امنیت شغلی خود استفاده مطلوب کرد و با افزایش فرصت‌هایی برای بهبود عملکرد کارکنان غیررسمی، آن را ملاک تبدیل وضعیت به استخدام رسمی قرار داد.

۶- منابع و مأخذ

- [۱] باقرسلیمی سعید و علیزاده مهدی (۱۳۸۵)، تطبیق سبک‌های رهبری با شکل‌های استخدامی از دیدگاه مدیریت منابع انسانی راهبردی، *تحول اداری*، شماره ۵۴-۶۸-۴۰
- [۲] زاهدی شمس السادات، روشنل اریطانی طاهر و حسن پور اکبر (۱۳۸۹)، *عوامل سازمانی مؤثر بر قابلیت استخدام کارکنان در سازمان‌های دولتی*، نشریه مدیریت دولتی، دوره ۲، شماره ۴، ۷۳-۸۸
- [۳] عباسی طیبه و حسن پور اکبر (۱۳۸۸)، *قابلیت استخدام کارکنان: امنیت شغلی قرن بیست و یکم*، نشریه تابیر، شماره ۲۱۳، ۵۴-۵۹
- [4] Ang S. & Slaughter S. (2001). Work outcomes and job design for contract versus permanent information systems professionals on software development teams, *MIS Quarterly*, 25(3), 321-350

- [27] Redpath L., Hurst D. & Devine K. (2009). Knowledge workers, managers, and contingent employment Relationships, *Personnel Review*, 38(1), 74-89
- [28] Rousseau R.D. & Libuser C. (1997). Contingent workers in high risk environments, *California Management Review*, 39(2), 103-123
- [29] Sinclair R. & Martin J.E. (1999). Full- time and part- time subgroup differences in job attitudes and demographic characteristics, *Journal of Vocational Behavior*, 55(3), 337-357
- [30] Tsui A.S., Pearce J.L., Porter L.W. & Tripoli A.M. (1997). Alternative approaches to the employee-organization relationship: Does investment in employees pay off?.*Academy of Management Journal*, 40(5), 1089-1121
- [31] Uzzi B. & Barsness Z.I. (1998). Contingent employment in british establishments: organizational determinants of the use of fixed-term hires and part-time workers. *Social Forces* , 76(3), 967-1007
- [32] Virtanen M. et al (2003). Disparity in occupational training and career planning between contingent and permanent employees, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 12(1), 19- 36